

VALTIOPÄIVÄT

1945

LIITTEET

I-XII

HELSINKI 1945
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

Wiik y. m.: Ehdotus laiksi kansantuomioistuimesta.

Eduskunnalle.

Aina siitä lähtien, kun viime syksynä maassamme vallinneen, ulkomaista fascismin palvelleen taantumisjärjestelmän oli pakko väistyä, on kansamme keskuudessa yhä uudelleen esitetty vaatimus sanottua järjestelmää kannattaneiden vaikutusvaltaisten henkilöiden rankaisemisesta. Tämä vaatimus on kansamme oikeudentunnon luonnollinen ilmaisu. Sillä aikana, jolloin ihmiskunta kävi toisinaan melkein toivotonmalta näyttävää taistelua elintärkeiden arvojen pelastamiseksi, kyseessäolevat henkilöt asettivat pienen kansamme voimavarat fascismin käytettäväksi. Ihmiskuntaa uhkaavaa vaaraa täten lisättiin, mikäli meidän valtiostamme riippui; maaillemme aiheutettiin häpeätahra, jonka poistamiseksi se ehkä kauankin tulevaisuudessa saa ponnistaa. Kymmenien tuhansien Suomen miesten henki uhrattiin taistelutantereelle, suunnattomia aineellisia arvoja hävitettiin ja lukuisia tätä mielettömää politikointia vastustaneita kansalaisiamme tuomittiin tämän vastustamisensa takia pitkiin vapausrangaistuksiin jopa useat kuolemaankin. Eikä siinä kyllin, vaan valheellisen sotapropagandan avulla myrkytettiin kansamme oikeudentuntoa ja saatettiin täten sen vähemmän arvostelukykyiset ainekset tukemaan tuota niin omalle kansallemme kuin ihmiskunnalle turmiollista politiikkaa. Olisi mieltä kuohuttavaa, jos vastuullisessa asemassa olleet ja kansamme johtajina esiintyneet henkilöt saisivat näin paljon turmiota aikaansaada tarvitsematta vastata näistä teoistaan. Kansamme ei ole verenhimoinen, mutta se on oikeutettu vaatimaan, ettei niin leikitellä sen oikeudentunnolla ja elineduilla.

Tähän liittyy käytännöllinen näkökohta, oikeutettu sek in. Taantumuksellisten aines-

ten ei pitäisi saada tottua siihen, että ne kerta toisensa jälkeen saavat rankaisematta aiheuttaa kansalle tuhoa. Itsesäilytysvaisto jo vaatii esiintymään valtiomahtia väärinkäyttäneiden henkilöiden suhteen tavatta, joka pakottaa heidän seuraajansa paremmin kunnioittamaan kansan oikeutta ja omaa velvollisuuttaan virkamiehinä tai muuten vaikutusvaltaisina tekijöinä valtio- ja yhteiskuntaelämässä.

Syylinen vv. 1939 ja 1941 puhjenneisiin Suomen sotiin on enemmän tai vähemmän se hallitseva luokka, joka ylipäänsä on, omia luokkaetujansa silmälläpitäen ja taantumuksellisen katsantokantansa nojalla, toivonut sotaa ja rohkaissut vallanpitäjiä sitä käymään. Mutta kokonaisten kansanluokkien rankaiseminen ei ole mahdollista eikä se ole välttämätöntä yllämainittujen päämäärien saavuttamiseksi. Riittää, kun rankaisun kohteena ovat ne näkyvissä ja vaikutusvaltaisissa toimissa olleet henkilöt, jotka välittömämmin ovat sodat aiheuttaneet tai niitä valmistaneet taikka niiden puhjettua aiheuttaneet niiden tarpeettoman pitkistymisen ja täten yhä suurempia uhreja ihmishenkien menetyksen ja omaisuuden hävityksen muodossa.

Jotta nämä henkilöt tulisivat asianmukaisesti rangaistuksi, ei voida turvautua nykyisiin tuomioistuimiin, jotka yleensä ovat taantumuksellisten aineiden miehittämiä ja valmiita niiden tahdon ja edun mukaisesti toimimaan, ja jotka myös äskeisen sodan aikana ovat tämän mukaista toimintaa harjoittaneet. On välttämätöntä asettaa tätä tehtävää varten erikoinen tuomioistuin, joka on peräisin kansanvaltaisista aineksista ja niiden hengen täyttämä. Erikoisesti tätä tehtävää silmälläpitäen asetettuna tällainen tuomioistuin tavallista enemmän tuntisi vel-

I,1. — Kansantuomioistuin.

voitusta tätä tehtävänsä ja sitä kansaa kohtaan, joka on sille tehtävän antanut ja odottaa sen asianmukaista täyttämistä.

Kansantuomioistuimia on muutamissa maissa asetettu tuomitsemaan sentapaisia rikoksentehtäviä joista tässä on kysymys. Niiden asettamistapa ei liene yleensä liittynyt perinnöllisiin oikeudellisiin menettelytapoihin eikä niin ole syytä menetellä täälläkään. Yhteys nykyajan vaatimusten kanssa on tärkeämpi ja asianmukaisempi kuin yhteys perinteiden kanssa, jotka ovat ehtineet joutua ristiriitaan nykyisten tarpeiden kanssa. Jotta kuitenkin ei tarvitsisi keksiä uusia elimiä kansantuomioistuimen vaalia varten, ja koska nykyinen eduskuntamme kokoonpanonsa takia nauttii luottamusta kansan keskuudessa, jonka luottamuksen vahvistamiseksi eduskunnan olisi käytettävä kaikkia tilaisuuksia, pidämme mahdollisena että eduskunta valitsisi suhteellisilla vaaleilla nyt perustettavan kansantuomioistuimen.

Katsoen tuomarikuntamme yleensä sangen taantumukselliseen kokoonpanoon ei olisi tehtävä kansantuomioistuimen jäsenyyttä riippuvaksi nykyisistä tuomareille säädetystä pätevyys ehdoista. Riittää kun pätevyys ehdoiksi säädetään tunnettu oikeamielisyys ja kansanvaltainen ajatustapa. Sama koskee niitä yleisiä syyttäjiä, joita eduskunnan olisi valittava kanteita kansantuomioistuimessa ajamaan.

Paitsi että tasavallan presidentti sekä kansantuomioistuin itse voisivat päättää sotasyllisten asettamisesta syytteen, olisi sama oikeus varattava eduskunnalle. Tällöin kuitenkin pidämme välttämättömänä, ettei vaadittaisi enemmistöä päätöksen tekoa varten tällaisesta asiasta. Pitää riittää, jos jotakuta pidetään siinä määrin epäilyttävänä kyseessä olevasta rikoksesta, että kokonaista neljännes eduskunnassa annetuista äänistä pitää tarpeellisena asettaa hänet syytteen varmuuden saamiseksi siitä, onko hän ja missä määrin syyllistynyt mainittuun rikokseen.

Kansantuomioistuimelle on varattava tarpeellinen oikeus kutsua rikoksesta, epäilty henkilö kuulusteltavaksi, ja pitää kansantuomioistuimella myös olla oikeus vangituttaa hänet, jos tätä pidetään tarpeellisena hänen pakonsa estämiseksi tai muista syistä.

Asian laadusta johtuu myös, ettei täl-

laisissa jutuissa ole vaadittava syytetyn syyllisyydestä muodollisesti sitovaa täyttä varmuutta. Ei läheskään aina ole tällaisissa tapauksissa syntynyt asiakirjoja, jotka voivat olla todistuskappaleina, ja kuitenkin syyllisyys voi olla ilmeinen ja yleisesti tunnettu. Tämän takia olisi kansantuomioistuimelle annettava oikeus langettaa tuomionsa vapaan harkinnan perusteella. Tällainen oikeus on varsinkin nyt sotavuosina laajassa mittakaavassa myönnetty sota-oikeuksille, vaikka niiden käsittelemien juttujen ratkaisusta ei ole riippunut läheskään niin suuret yleiset edut kuin ne, joista tässä on kysymys.

Myöskään ei voida sitoa kansantuomioistuimen käsiä pakottamalla sitä liikkumaan yksinomaan nykyisten rikosoikeudellisten lakimääräysten puitteissa. Ei ole rikoslakiamme säädettäessä osattu ottaa huomioon kaikkia meidän aikanamme poliittiseen rikollisuuteen vaikuttavia seikkoja. Muuttuneissa olosuhteissa aikaisemmin rikollisena pidetty teko on voinut muuttua luvalliseksi — yleisen käsityskannan mukaan — ja päinvastoin on meidän aikanamme syytä tai ilman syytä kriminalisoitu lukuisia ennen luvallisia tekoja. Ei ole aikaa nyt tutkia, mitä muutoksia laaja rikoslakiimme kaipaasi vastatakseen kyseessäolevassa suhteessa nykyistä tarvetta. On syytä antaa ylimalkaisella säännöksellä kansantuomioistuimelle oikeus määrätä harkintansa perusteella rangaistuksen suuruus, säätämällä vain missä puitteissa sen tällöin on liikuttava. Ehdotamme käytettäväksi kuritus-huonerangaistusta, joka nytkin enimmäkseen on säädetty poliittisluonteisista rikoksista.

Tämän ohella olemme kuitenkin ehdottaneet käytettäväksi myös omaisuuden menetyttä rangaistuksen yhtenä muotona. Aikana, jolloin kansamme suuri enemmistö on sotien johdosta menettänyt suuren osan omaisuudestaan, tuntuu oikealta että soitaan syylliset itsekin menettävät omaisuutensa kokonaan tai ainakin osaksi, joskaan se ei läheskään riitä valtion rahallisten vaikeuksien helpottamiseen tai menetetyt omaisuuden korvaamiseen kansalaisille.

Sanotun nojalla ehdotamme,

*että Eduskunta hyväksyisi
kuuluvan lakiehdotuksen:*

Laki

kansantuomioistuimesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §.

Henkilöiden tuomitsemiseksi, jotka ovat vuosina 1939 ja 1941 alkaneet Suomen sodat aiheuttaneet, valmistaneet tai pitkittäneet ja jotka virka- tai yhteiskunnallisen asemansa takia ovat huomattavalla tavalla voineet asiaan vaikuttaa, asetetaan kansantuomioistuin, jonka paikka on Helsingin kaupunki.

Kansantuomioistuimeen valitsee eduskunta suhteellisilla vaaleilla kymmenen oikeamielisyydestä ja kansanvaltaisesta ajatustavasta tunnettua Suomen kansalaista. Kansantuomioistuin valitsee itse puheenjohtajansa ja ottaa tarpeelliset muut toimihenkilöt.

Kanteen ajamista varten kansantuomioistuimessa eduskunta määrää yhden tai tarpeen vaatiessa useita yleisiä syyttäjiä, joilla pitää olla 1 momentissa mainittu pätevyys.

3 §

Kanteen nostamisesta 1 §:ssä tarkoitettua henkilöä vastaan päättää 1) tasavallan presidentti, 2) eduskunta siten, että, ellei päätös asiasta ole yksimielinen, toimitetussa äänestyksessä vähintään neljännes annetuista äänistä kannattaa määrätyn henkilön asettamista syytteeseen, tai 3) kansantuomioistuin itse.

Kun kanteen nostamisesta on päätetty, ryhtyköön kansantuomioistuin viipymättä toimenpiteisiin sen nostamiseksi, kutsuen syytteeseen asetettavan henkilön kuulusteltavaksi ja tarpeen vaatiessa vangituttaen hänet.

4 §.

Kansantuomioistuin on päätösvaltainen seitsemän jäsenen ollessa saapuvilla. Äänen mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni, paitsi tuomiota annettaessa, jolloin olkoon voimassa se mielipide, joka syytetylle on edullisin.

5§.

Milloin kansantuomioistuin, asian tutkittuaan sekä kuultuaan yleisen syyttäjän, syytetyn tai kansantuomioistuimen kutsuvia todistajia ja vapaasti harkittuaan kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja, havaitsee syytetyn syyllisyyden tulleen toteen näytetyksi, tuomitkoon se syytetyn määräaikaiseen tai elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen sekä omaisuuden menetykseen, kokonaan tai osaksi, valtion hyväksi. Siitä tuomiosta älköön armahdusta annettako muuten kuin eduskunnan esityksestä, josta on päätettävä kolmen neljänneksen enemmistöllä annetuista äänistä.

6 §.

Tämän lain mukaan kansantuomioistuimen käsiteltäväksi kuuluvia oikeusjuttuja älköön muissa tuomioistuimissa käsiteltäkö. Jos sellaisen asian käsittely (muussa tuomioistuimessa jo on alkanut tai tuomio siitä on annettu tämän lain tullessa voimaan, rauetkoon sen käsittely ja tuomio purkautukoon ja asia otettakoon kansantuomioistuimessa uudelleen käsiteltäväksi.

7 §.

Tämän lain 1 §:ssä tarkoitettut oikeusjutut pantakoon vireille yhden vuoden kuluessa tämän lain antamisesta lukien.

Ne oikeusjutut, jotka 1 momentissa sanottussa ajassa on pantu vireille, ratkaiskoon kansantuomioistuin vuoden ajassa kunkin jutun vireillepanosta lukien, minkä jälkeen kansantuomioistuin lakkautuu.

8 §.

Kansantuomioistuimen jäsenet nauttivat palkkaa valtion varoista samojen periaatteiden mukaan kuin korkeimman oikeuden jäsenet.

Helsingissä 21 päivänä huhtikuuta 1945.

K. H. Wiik.

Ville Pessi.

Paasivuori y. m.: *Ehdotus laiksi sotaan syyllisten rankaisemisesta.*

Eduskunnalle.

Hallitus on elokuun 21 päivänä 1945 jättänyt eduskunnalle esityksen laiksi sotasyllisten rankaisemisesta. Esityksen mukaan ne henkilöt, jotka hallituksessa ratkaisevalla tavalla ovat vaikuttaneet Suomen liittymiseen sotaan vuonna 1941 Saksan rinnalla yhdistyneitä kansakuntia vastaan tai estäneet sodan aikana rauhan aikaansaamista, olisi tuomittava virka-aseman väärinkäyttämisestä valtakunnan vahingoksi kuritushuoneeseen elinkaudeksi tai määrääjäksi tai vankeuteen. Syytteet käsiteltäisiin erityinen sotasyllisysoikeus. Tämän oikeuden jäsenenä olisi esityksen mukaan 3 lainoppinutta virkatuomaria sekä 12 eduskunnan valitsemaa jäsentä. Syytteen nostamisesta päättäisi valtioneuvosto oikeuskanslerin esityksestä.

Hallituksen esityksessä vedotaan Suomen tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhtyneiden Kuningaskuntien välillä 19 päivänä syyskuuta 1944 tehdyn välirauhansopimuksen 13 artiklaan. Laki katsotaan täten annetuksi tämän artiklan määräysten täyttämiseksi. Käsitteemme mukaan olisi laissa noudatettava tässä artiklassa annettuja määräyksiä sekä liittoutuneiden valtojen myöhemmin hyväksymiä periaatteita. Mielestämme hallituksen esitys ei kuitenkaan ole sopuoinnussa 13 artiklan eikä liittoutuneiden valtojen elokuun 8 päivänä 1945 sotarikollisten syyttämistä ja rankaisemista koskevan sopimuksen kanssa. Välirauhansopimuksen 13 artiklan mukaan Suomi on sitoutunut yhteistoimintaan liittoutuneiden valtojen kanssa sotarikoksista syytettyjen henkilöiden pidättämiseksi ja tuomitsemiseksi. Mainitussa Lontoon sopimuksessa taas eritellään toisaalta rikokset rauhaa vastaan ja

sotarikokset. Edellisiin luetaan hyökkäyssotien suunnittelu ja käyminen, kun taas sotarikoksiksi määritellään rikokset sodan lakeja vastaan.

Välirauhansopimuksen 13 artiklassa puhutaan ainoastaan viimeainituista rikoksista. Näin ollen ei välirauhansopimuksesta mielestämme saada tukea hallituksen esityksen tapaiselle lakiehdotukselle. Suomen tapauksen suhteen ei ole mitään selvyyttä olemassa siitä, että aikaisemmin esitetty jaoittelu sotasyllisiin ja sotarikollisiin olisi kansainvälisten päätösten mukaan yhdistetty yhdeksi sotarikollisuuskäsitteeksi. Käsitteemme mukaan rikokset rauhaa vastaan olisi alistettava kansainvälisen tuomioistuimen harkittavaksi, koska tämän kysymyksen käsittely ei voi olla maan sisäinen asia, vaan kansainvälinen asia.

Hallitus on kuitenkin ilmoittanut, että se pitää välttämättömänä myös sotasyllisyyskysymyksen käsittelyä maan sisäisenä asiana. Tietämättä hallituksen perusteluja tähän kannanottoonsa katsomme luottamuksesta hallitukseen ja uskoen, että sillä myöhemmin on esitettävänä kyllin vankat perustelut kantansa tueksi, hallituksen linjan olevan tällä kertaa ainoan valinnan mahdollisuuden kysymyksen ratkaisemiseksi. Mielestämme olisi kuitenkin tällekin tielle lähdeittäessä säilytettävä ylimmät oikeusperiaatteet, joista poikkeaminen merkitsee jyrkkää siirtymistä oikeusvaltion pohjalta. Kun otetaan huomioon, että sodan voittajien katsomuksen mukaan — jonka mukaan meidän on tässä asiassa toimittava — Suomi on kaksi kertaa rikkonut rauhan hyökkäimällä Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton kimppuun ja myöhemmin vuonna 1941 yhdistyneitä kansakuntia vastaan, olisi näiden rikosten pohja ja laatu perusteellisesti

130. — Sotaan syyllisten rankaiseminen.

selvitettävä. Ottaen huomioon, että Suomi on joutunut kahdesti valtakunnalle onnettomuutta tuottaneisiin sotiin, olisi selvitettävä ja tuomittava ne henkilöt, jotka pohjimmaltaan ovat tähän asian kehitykseen syyllistyneet. Tällöin olisi tutkimukset aloitettava v. 1939 sodan alkuun johtaneista syistä ja v. 1939—40 sodankäynnistä lähtien. Tosin on myönnettävä, että tämä vaihe tuli osaltaan selvitettyksi Moskovan rauhassa v. 1940, mutta tällöin ei ollut selvillä se, että Suomi joutuisi uudelleen sotaan. N. s. talvisota joutuu uuteen valaistukseen muodostuttuaan kiistämättä pohjaksi seuraavalle sodalle.

Esityksemme pääpyrkimyksenä on se, että tässä yhteydessä saadaan selvitettyksi ne henkilöt, jotka ovat olleet syyppäitä maamme politiikan onnettomaan kehitykseen. Nämä henkilöt olisi myöskin saatettava asianmukaiseen rangaistukseen, jotta kansamme voisi uudessa tilanteessa ottaa sen suunnan, joka tekee sille mahdolliseksi jatkuvat elämän mahdollisuudet.

Teemme itämän aloitteen tietoisina siitä, että se johtaa sotarikollisten piirin huomattavaan laajennukseen. Kun hallituksen esittämälle linjalle edellämaituista syistä kuitenkin nähtävästi on pakko mennä, on siinäkin säilytettävä edellämaitut oikeus-

periaatteet. Kaikki asioiden kehitykseen todella syyllistyneet on saatettava rangaistukseen, koska emme voi hyväksyä sitä, että syytettyjen ja rangaistujen piiriä rajoitetaan pelkästään poliittisten tarkoitusten mukaisuusnäkökohtien perusteella.

Edellä sanotun perusteella on myöskin selvää, että asioiden selvittely ja ennen kaikkea syytteesenpano on annettava puolueettomalle elimelle. Mielestämme esityksemme olennaisesti liittyy se, että syytettien nostamista ei saa määrätä valtioneuvosto, jonka kokoonpano jatkuvasti on muutosten alainen ja jonka jäsenenä saattaa olla henkilöitä, joita vastaan syyte sotaan syyllisyydestä olisi nostettava. Sen vuoksi ehdotammekin, että syytteesenpanosta päättäisi eduskunnan valitsema syyttäjäjäsen, jonka jäsenenä olisi oltava henkilöitä, jotka eivät vastuunalaisessa asemassa ole osallistuneet sotapolitiikkaan ja jotka myöskin valitsisivat syyttäjän syytettä ajamaan. Oikeudenkäynnin on tietenkin oltava julkinen.

Edellä esitetyn perusteella ja viitaten valtiopäiväjärjestyksen 32 §:ään ehdotamme,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sotaan syyllisten rankaisemisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhtyneen Kuningaskunnan välillä 19 päivänä syyskuuta 1944 tehdyn välirauhansopimuksen 13 artiklan määräysten täyttämiseksi seuraavaa:

1 §.

Joka poliittisesti tai sotilaallisesti vastuunalaisella paikalla ollen on ottanut osaa vuonna 1939 Sosialististen Neuvostotasavaltain Liittoa tai vuonna 1941 mainittua valtakuntaa ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhtynyttä kuningaskuntaa vastaan käytyjen sotien suunnitteluun, valmisteluun, aloittamiseen ja käyntiin, tuomittoon valtakuntaa vahingoittavasta toiminnastaan kuritushuoneeseen määrääjäksi tai elinkaudeksi taikka vankeuteen.

Mitä hallitusmuodon 47 §:ssä ja eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston

jäsenten ja oikeuskanslerin virkatoimen lainmukaisuutta 25 päivänä marraskuuta 1922 annetun lain 7 §:ssä on säädetty, älköön estäkö tuomitsemasta rangaistukseen tasavallan presidenttinä ja valtioneuvoston jäsenenä toiminutta henkilöä 1 momentissa tarkoitettusta teosta.

2 §.

Tässä laissa tarkoitettut syytteet käsittelee erityinen sotasyllisyysoikeus.

Sotasyllisyysoikeuteen kuuluu puheenjohtajana korkeimman oikeuden presidentti ja jäsenenä korkeimman hallinto-oikeuden

I,30. — Paasivuori y. m.

presidentti, Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan professori, jonka ynnä varamielen mainittu tiedekunta valitsee keskuudestaan, sekä 12 muuta jäsentä, jotka ynnä tarvittavat varajäsenet eduskunnan valitsijamiehet valitsevat suhteellisilla vaaleilla. Jos korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden presidentti on esteellinen tai estynyt, kutsutaan hänen sijaansa jäseneksi saman tuomioistuimen vanhin jäsen. Puheenjohtajan sijaan astuu tarvittaessa korkeimman hallinto-oikeuden presidentti.

3 §.

Syytteen nostamisesta sotasyllisoikeudessa määrää 5-jäseninen syyttäjistö, jonka tarpeellisine varajäsenineen eduskunnan valitsijamiehet valitsevat suhteellisilla vaaleilla.

4 §.

Syytettä sotasyllisoikeudessa ajaa 3 §:ssä mainitun syyttäjistön määräämä syyttäjä.

5 §.

Oikeus syyttää tässä laissa tarkoitettusta rikoksesta olkoon rauennut, jollei syyttäjistö ole vuoden 1945 aikana määrännyt syytettä nostettavaksi.

6 §.

Mikäli tässä laissa ei ole toisin säädetty, on sotasyllisysoikeuteen nähden soveltuvin osin noudatettava, mitä valtakunnonoikeuden ja sen puheenjohtajan toiminnasta on voimassa.

Sotasyllisysoikeudessa tuomittujen armahtamisesta on kuitenkin voimassa, mitä tasavallan presidentin armahdusoikeudesta on hallitusmuodossa säädetty.

Helsingissä 29 päivänä elokuuta 1945.

**A. K. Paasivuori.
Miina Sillanpää.
Aino Lehtokoski.
Jere Juutilainen.
Juho Kuittinen.
Isak Penttala.
Valto Käkelä.
Jussi Raatikainen.**

**Otto Muikku.
Eino Raunio.
Matti Lepistö.
Väinö Leskinen.
Juho Karvonen.
Varma K. Turunen.
Yrjö Kilpeläinen.
Heikki Simonen.**

**Väinö Kivisalo.
Elli Nurminen.
Aino Malkamäki.
Uuno Raatikainen.
Penna Tervo.
Alpo Lumme.
O. Peltonen.
Samuli Tervo.**

VALTIOPÄIVÄT

1947

LIITTEET
I—XII

HELSINKI 1947
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

Pessi y. m.: *Ehdotus laiksi eräiden tuotanto- ja liikelaitosten kansallistamisesta sekä luonnonrikkauksien ja ulkomaankaupan ottamisesta valtion haltuun.*

Eduskunnalle.

Useissa maissa on havaittu, että monopoli- luontoisten suuryhtymien vaikutus on muodostunut kahleeksi kansantalouden terveelle kehitykselle ja vaaraksi kansanvaltaiselle järjestelmälle. Sen vuoksi esim. Ranskassa, Englannissa, Tshekko-Slovakiassa, Unkarissa, Romaniassa y. m. tällaisia yhtymiä on kansallistettu, otettu valtion haltuun. Kansallistettujen laitosten tuotannon jatkuva nousu on osoittanut toimenpiteen oikeaksi.

Kansallistamisen välttämättömyys on tunnustettu meidänkin maassamme. Siitä on osoituksena valtioneuvoston eduskunnan toimuksesta 7/2 1946 asettama n. s. sosialisoimiskomitea. Se on myös lausuttu julki eduskuntamme ylivoimaista enemmistöä edustavien SKDL:n, sos.-dem. puolueen ja maalaisliiton eduskuntaryhmien hyväksymässä yhteistyösopimuksessa, jossa m. m. sanotaan:

„Se käsitys on saatava vallitsevaksi, että luonnonrikkauudet ja luonnotaiset raaka-ainevarat ovat olemassa koko kansaa ja sen yleistä hyvinvointia varten. Samoin on aikaisempien sukupolvien keräämiä pääomia käytettävä lähinnä yleisen edun sanelemalla tavalla. Yksityiset kapitalistit eivät saa päästä niiden turvin hyötymään, vaan on hyödyn jakaannuttava tasapuolisesti kaikkien kansalaisten osalle. Jotta suurpääoman alistaminen kansantalouden ja yhteiskunnan kokonaisetujen palvelukseen olisi mahdollista, on se tarvittavassa laajuudessa otettava yhteiskunnan tai yhteistä etua valvovien elinten hallintaan.”

Maamme tuotannossa ja liike-elämässä ovat suuryhtymät tähän asti olleet suuntaantavina ja määräävinä. Teollisuudessa on

täysin vallitsevana osakeyhtiömuotoinen omistus. Vuoden 1944 tilaston mukaan on osakeyhtiöperustalla toimivista teollisuusyrityksistä 37 eli 0.66 % kaikkien teollisuusosakeyhtiöiden lukumäärästä 50 miljoonan markan tai sitä suuremmalla pääomalla toimivaa. Näiden 37 osakeyhtiön yhteiset pääomat ovat 5,197 miljoonaa markkaa eli 56.5 % koko teollisuuden osakeyhtiöiden pääomista.

Kaikkiaan oli vuonna 1944 50 miljoonan markan tai suuremmalla pääomalla toimivia teollisuus-, liike- ja luottolaitoksia 49 eli 0.28 % kaikkien maamme osakeyhtiöiden luvusta. Niiden pääomat olivat 7,199 miljoonaa markkaa eli 45.4 % kaikkien osakeyhtiöiden pääomista.

Nämä muutamat numerot osoittavat, kuinka pitkälle pääomien keskittymistä on tapahtunut maassamme. Muutaman kymmenen yhtiön pääosakkaat, jotka ovat osakaina useimmissa yhtiöissä, johtavat koko maan taloutta hallituksen ja eduskunnan voimatta paljonkaan siihen vaikuttaa. Eivät he suinkaan johda sitä kansan ja valtion etujen mukaisesti, vaan saadakseen yrityksistään mahdollisimman suuria voittoja.

Estämällä kiskonnan ja holhouksen, jota suurteollisuus ja pankit aina ovat talonpoikaistoon nähden harjoittaneet sekä suuntaamalla teollisuustuotantoa kansan, siis myös maanviljelijäväestön tarpeita vastaville aloille, voidaan käytännössä päästä siihen, että teollisuudesta tulee, ei maatalouden kilpailija, vaan sen tuki ja eteenpäinviejä. Valtion hallussa oleva teollisuus pystyy myös toimittamaan maanviljelijöille entistä halvemmilla hinnoilla maatalouskoneita ja muita työvälineitä sekä tarvikkeita.

Näiden suuryhtymien vaikutusvalta ei ole

I,6. — Pessi y. m.

pysähtynyt vain taloudellisiin kysymyksiin, vaan ne ovat turmiollisella tavalla vaikuttaneet myös maamme sisä- ja ulkopolitiikkaan. Fasistisen Lapuanliikkeen rahoittajia olivat ennen kaikkea maamme suuromistajapiirit, joiden suhtautuminen työväenliikkeen eri aloihin, jopa ammatilliseen liikkeeseenkin oli sotavuosiin asti jyrkän kielteinen. Nämä samat piirit rahoittivat 20-luvulla Neuvosto-Karjalan alueelle tehtyjä hyökkäyksiä ja ovat kannattaneet Neuvostoliitolle vihamielistä ulkopoliittista asennoitumista.

Jo näistä syistä suurten monopoliyhtiöiden ottaminen valtion haltuun on täysin perusteltavissa. Mutta entistä ajankohtaisemmaksi se käy nykyisessä tilanteessa, jolloin koko kansakunnan voimat on jännitettävä taloutemme kehittämiseksi ja jolloin tarvitaan tarkoin ohjattua, laajalle ulotettua suunnitelmallisuutta niin tuotannon kuin liike-elämänkin aloilla. Tuotantomme kehittämisessä ja ohjauksessa on harkittava, mitä aloja on tuettava voimakkaammin ja mille aloille ohjattava sijoitustoimintaa kansantaloutemme kokonaisuutta silmälläpitäen. Tällaisen suunnitelmallisuuden toteuttaminen vaatii valtion suurempaa osuutta tuotannolliseen elämään. Valtion hallintaan on saatava niin suuri osa tuotannosta ja liiketoiminnasta, että sen avulla ja johdolla voidaan poistaa taloudellista sekasortoa, maarata talouselämän kehityksen suunta, lieventää maailmanmarkkinoilla esiintyvien pulien vaikutusta kansantalouteemme, puhumattakaan siitä, että sellaisella toimenpiteellä olisi erittäin suuri merkitys palkkatyöväen sosiaalisten olojen ja elintason parantamiseen. Suurtuotannon kansallistamisen kautta ne kansalaispiirit, työläiset ja teknillinen henkilökunta, jotka ovat tuotannon suunnittelevana ja toimeenpanevana voimana, saisivat vaikutusvaltaa tuotannon ja koko talouselämän hallinnassa ja niiden panos tuotannon kohottamisessa muodostuisi silloin epäilemättä nykyistä paljon voimakkaammaksi. Sellainen kokemus on saatu kaikissa niissä Euroopan maissa, joissa kansallistamistoimenpiteisiin on käytännössä jo ryhdytty.

Kansallistamiskysymyksen tekee ajankohdattaiseksi myöskin valtiotalouden nykyinen tila. Valtion tulothan ovat yksipuolisesti verotulojen varassa. Verotuksella koottava

summa on tämän vuoden tulo- ja menoarvion mukaan $\frac{2}{3}$ kaikista tuloista. Koko kansan etu vaatii, että veroja vähennetään ja valtiotalouden hoitoa muutetaan niin, että valtio saa huomattavan osan tuloistaan harjoittamastaan liiketoiminnasta. Tämä voi tapahtua siten, että valtion tuloatuotavaa toimintaa merkittävästi laajennetaan ottamalla valtion haltuun ja kansantaloudellisen suunnitelmallisuuden piiriin aikaisempien laitosten lisäksi ratkaisevasti tuotantoon ja liiketoimintaan vaikuttavat suuryritykset sekä myös ne elinkeinoelämän haarat kokonaisuudessaan, joilla, kuten esim. vuoriteollisuudella, on ratkaiseva merkitys koko tuotantoelämälle.

Yhtenä edellytyksenä suunnitelmallisuuden ja säästäväisyyden noudattamiseen kansantaloudessa on ulkomaankaupan ottaminen valtion haltuun. Tähän asti ovat tuotanto- ja liike-elämän suuryhtymät johtaneet maamme ulkomaankauppaa ohjaten sitä omia ahtaita ryhmäetujaan ja poliittisia näkökohtiaan silmälläpitäen maamme taloudelle vahingolliseen suuntaan. Mainitakoon vain kauppasuhteiden täydellinen laiminlyöminen takavuosina lähimpään naapurimaahamme, suureen ja rikkaaseen Neuvostoliittoon. Ulkomaankaupan siirtäminen valtion haltuun on välttämätön toimenpide nykyisenä vaikeana aikana, jolloin ulkomaankauppa on saatava mahdollisimman tehokkaasti palvelemaan maan talouselämän välttämättömiä tarpeita. Ulkomaankaupan ollessa valtion hallussa voidaan kireää hintapolitiikkaa hoitaa menestyksellisemmin käyttämällä ulkomaankaupan voittoja kulutustarvikkeiden hintojen tasoitukseen kotimaassa.

Suuryhtiöiden kansallistaminen ei suinkaan merkitse terveen yksityisyritteliäisyyden tukahduttamista, sillä suuryhtymät ovat hallitsemillaan tuotantoaloilla ehkäiseet luottopolitiikallaan, myynti- ja ostonkaillaan j. n. e. yksityisten, varsinkin pienempien yrittäjien toimintaa. Eri alojen monopoliyhtymäin joutuessa kansallistettaviksi pienemmät yrittäjät vapautuvat riippuvaisuudestaan ja voivat kehittyä vapaammin ja itsenäisemmin.

Edellytykset suurtuotanto- ja liikelaitosten, suurten luottolaitosten, mineraalirikkauksiemme, vuoriteollisuuden sekä koskirikauksiemme kansallistamiselle ovat mei-

I,6.— Tuotantolaitosten kansallistaminen.

dänkin maassamme olemassa. Kansamme etu vaatii näitten laitosten ja luonnonrikkauksien ottamista valtion haltuun.

Näillä perusteilla ehdotamme, että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

eräiden tuotanto- ja liikelaitosten kansallistamisesta sekä luonnonrikkauksien ja ulkomaankaupan ottamisesta valtion haltuun.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Suuryhtymien epäkansanvaltaisen vaikutuksen lopettamiseksi maamme talous- ja yhteiskuntaelämään, talouselämän välttämättömäksi käyneen suunnitelmallisuuden aikaansaamiseksi, valtion tulojen lisäämiseksi, terveen yksityisyritteliäisyyden tukemiseksi ja koko kansantalouden sekä kansamme elintason kohottamiseksi otetaan valtion haltuun eräät tuotanto- ja likeyritykset, luonnonrikkauudet sekä ulkomaankauppa sen mukaan kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

2 §.

Tällä lailla kansallistetaan ottamalla valtion haltuun:

1) Osakeyhtiömuodossa toimivat teollisuus- ja likeyritykset, joiden osakepääoma yksinään tai yhdessä sisar- ja tytäryhtiöiden kanssa 1 päivänä tammikuuta 1947 oli 50 miljoonaa markkaa tai sitä suurempi, sekä niihin laajuutensa puolesta verrattavat yritykset.

2) Pankit ja muut luottolaitokset, joiden osakepääoma tai siihen verrattava rahasto 1 päivänä tammikuuta 1947 oli 50 miljoonaa markkaa tai sitä suurempi.

3) Voimalaitokset, joiden teho on 1,000 kilowattia tai sitä suurempi ja vastaavan suuruisten voimalaitosten rakentamiseen tarvittavat kosket ja maa-alueet.

4) Vuoriteollisuutta harjoittavat, yritykset toiminnan laajuudesta riippumatta. Oikeus mineraalirikkauksien hyväksikäyttämiseen ja kivennäislöydösten valtaamiseen on yksinomaan valtiolla.

Tämän pykälän määräykset eivät koske kuntien eikä osuuskuntien omistamia laitoksia tai maa-alueita ja niihin liittyviä oikeuksia.

3 §.

Oikeus harjoittaa ulkomaankauppaa on vain valtiolla.

Valtioneuvosto voi kuitenkin osuustoiminnallisille keskusliikkeille sekä poikkeustapauksessa muillekin myöntää oikeuden määrääjäksi harjoittaa ulkomaankauppaa, ei kuitenkaan maan talouselämälle tärkeillä tarvikkeilla.

4 §.

Kansallistaminen tapahtuu tämän lain voimaantulopäivänä siten, että

1) toisessa pykälässä tarkoitettujen osakeyhtiömuodossa toimivien yritysten osakekanta kokonaisuudessaan siirtyy valtion omistukseen;

2) muu kuin 1) kohdassa mainittu tämän lain mukaan kansallistettava omaisuus siirtyy valtion, tai valtioneuvoston niin päätäessä, jonkin kansallistetun yrityksen omaisuudeksi.

5 §.

Kansallistetuista yrityksistä valtio suorittaa täyden korvauksen obligatioissa siten, että osakeyhtiöiden osakkeista suoritetaan niiden käypä arvo tämän lain voimaantulopäivänä. Muusta kuin osakeyhtiöiden omaisuudesta suoritetaan korvaus sen käyvän arvon mukaan, mikä sillä on tämän lain voimaantulopäivänä.

Ensimmäisessä momentissa mainituista obligatioista suoritetaan kolmen prosentin vuotuinen korko tämän lain voimaantulopäivästä lukien. Koron maksu aloitetaan kuitenkin vasta kahden vuoden kuluttua siitä, kun sotakorvaussuoritukset ovat päättyneet. Obligatit lunastetaan viidenkymmenen vuoden kuluessa.

6 §.

Osakeyhtiömuotoiset kansallistetut yritykset säilyttävät edelleen osakeyhtiömuodon ja noudattavat toiminnassaan osakeyhtiölain määräyksiä.

Muut kansallistetut yritykset yhdistetään 1 momentissa mainittuihin yrityksiin tahi

I,6. — Pessi y. m.

muodostetaan erillisiksi kansallistetuiksi osakeyhtiöiksi.

7 §.

Kansallistetun yrityksen hallituksessa tulee olla edustettuna yrityksen työntekijät, toimihenkilöt sekä valtio. Välittömästi lain voimaantulon jälkeen on ryhdyttävä toimenpiteisiin hallituksen valitsemiseksi.

8 §.

Kansallistettujen yritysten ylin johto ja valvonta kuuluu perustettavalle tuotantoministeriölle.

9 §.

Kaikki sellaiset kansallistettavien yritysten nimissä tehdyt oikeustoimet ovat mitättömiä, joihin on ryhdytty 1 päivänä tammikuuta 1947 tai sen jälkeen ja jotka vahin-

goittavat kansallistettujen yritysten toimintaa ja oikeuksia ja joista on syytä olettaa, että niihin on ryhdytty aikomuksessa vaikeuttaa kansallistamisen toteuttamista.

10 §.

Joka tahallaan asettuu vastustamaan tai muutoin ehkäisee kansallistettujen yritysten toimintaa, rangaistakoon kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Mikäli tässä pykälässä mainittu teko tai laiminlyönti on tapahtunut varomattomuudesta, rangaistakoon vankeudella vähintään kuudeksi kuukaudeksi.

11 §.

Tarkemmat määräykset tämän lain soveltamisesta annetaan asetuksella.

Helsingissä helmikuun 14 päivänä 1947.

Ville Pessi.
Hertta Kuusinen.
Lauri Myllymäki.
Aaro Uusitalo.
Toivo Läng.
Tyyne Tuominen.
Esa Hietanen.
Antto Prunnila.
Aleksi Rinne.
K. Hj. Kauhanen.
Sulo Muuri.
Konsta Talvio.

Arvo Riihimäki.
Elli Stenberg.
Kaisu-Mirjami Rydberg.
Aimo Aaltonen.
Sylvi-Kyllikki Kilpi.
Toivo Kujala.
Juho Hukari.
Atos Wirtanen.
Mikko Järvinen.
Matti Meriläinen.
Hugo Manninen.
Nestori Nurminen.
J. Mustonen.

W. Metsäranta.
Anna Nevalainen.
Juho Mäkelä.
Eino Tainio.
Vilhelm Riihinen.
Antti Virtanen.
Olga L. Terho.
Eino Kujanpää.
V. Puumalainen.
Toivo I. Sormunen.
Jalmari Kulmala.
Elsa Karppinen.

Turunen y. m.: *Suunnitelman valmistamisesta sotalaitoksen asteittaisesta lakkauttamisesta vuosien 1948—1950 aikana.*

E d u s k u n n a l l e .

Toisen maailmansodan rauhansopimukset Saksa, Itävaltaa ja Japania lukuunottamatta ovat allekirjoitetut ja maailman kansat odottavat pysyvän rauhankauden alkamista. Realistiset voimat etsivät ulospääsyä siitä umpikujasta, mihin uusi, kiihkeä varustelujen kausi voisi johtaa. Vaikka toistaiseksi ei olekaan tapahtunut mitään ratkaisevaa asevarustelujen rajoittamisen ja yleisen aseistariisumisen hyväksi ja vaikka Yhdistyneet Kansakunnat (YK) paremmin kuin Turvallisuusneuvostokaan eivät vielä ole löytäneet yhteistä pohjaa sodanvaaran lopulliseksi likvidoimiseksi ja täydellisen maailmanrauhan turvaamiseksi, odottavat sodan näännyttämät kansat edellämainittujen kahtosen onnistuvan tärkeässä tehtävässään. Aika-ajoittain julkisuudessa esiintyneet tiedot erikoisesti suurvaltojen jatkuvista varustautumishankkeista ovat epäilemättä propagandan suuresti liioiteltuja eivätkä ne pysty horjuttamaan maailman kansojen toivota pysyvän rauhantien löytämisestä. Suurten valtiomiesten esittämät luottamusta herättävät lausunnot ovat pystyneet hälventämään pysyvän rauhan tiellä olevia esteitä, vaikka konkreettiset tulokset eivät vielä olekaan selvästi näkyvissä.

Kysymys maailmanrauhan säilymisestä on ennen muuta järjestelykysymys, jossa jokaisen valtion ja kansakunnan on saatava olla mukana. Ja vaikkapa suuret voittajavallat eivät vielä kädenkäänteessä pääsisikään ratkaiseviin tuloksiin, ei pienillä kansoilla ole mitään aihetta epäillen jäädä odottamaan uutta kehitystä. Pienet valtiot voivat omalta osaltaan antaa panoksensa maailmanrauhan hyväksi ja siten ilmaista selvän ja ehdottoman rauhantahtonsa.

Lievää hämmästystä on herättänyt se, että suuret voittajavallat, jotka ennen muita ovat vastuussa maailmanrauhan säilymisestä, ovat — ehkäpä kunniallisuussyihin vedoten — voineet hyväksyä jo allekirjoittamisissaan rauhansopimuksissa hävinneille valtioille oikeuden ylläpitää sotalaitosta. Samoin on hämmästystä herättänyt se, että hävinneet valtiot itse — jopa eräät varsin kiihkeästikin — ovat vaatineet sotalaitoksilleen liikkumatilaa enemmän, mitä laaditut sopimukset ovat sisältäneet. Ovatpa suurvallat eräisiin tällaisiin vaatimuksiin suostuneetkin, niinkuin esim. Suomen osalta olemme voineet havaita. Missä määrin tämänlaatuinen tendenssi on omiaan edistämään pyrkimystä ehdottomaan maailmanrauhaan, tulee ratkaisevasti riippumaan tilanteen vastaisesta kehityksestä.

Lähtien siitä näkökohdasta, että YK ja Turvallisuusneuvosto onnistuvat löytämään lähinnä oikeat menettelytavat asevarustelujen lopettamiseksi ja aseistariisumisen aloittamiseksi, voidaan pitää oikeana sitä menettelytapaa, että jokainen maa omasta aloitteestaan ryhtyy toimenpiteisiin rauhanpolitiikan hyväksi. Erikoisesti on tämä näkökohta huomionarvoinen pienten valtioiden osalta, joille — varsinkin hävinneinä maina — sotalaitos aiheuttaa liian suuren rasituksen ja jotka — järkyttävän mahdollisuuden, kolmannen maailmansodan teknillinen ja materiaallinen tausta huomioonottaen — eivät kuitenkaan voisi taata sotilaspoliittista asemaansa suurten valtioiden rinnalla.

Ryhtymättä lähemmin selvittämään niitä moninaisia tekijöitä, jotka Suomen osalta liittyvät sotalaitoksen kansakunnalle

XI,1. — Sotalaitoksen lakkauttaminen.

aiheuttamiin rasituksiin, joiden numerollinen tarkkailu ei suinkaan anna lohdullista kuvaa, sekä puuttumatta edelläesitettyä laajemmin kysymyksen kansainväliseen puoleen on sotalaitosta Suomen kannalta kuitenkin tarkasteltava ylläesitettyjen yleisten näkökohtien valossa. Tämä asettaa harkittavaksemme kysymyksen: mitä hyötyä Suomelle voisi olla sotalaitoksen jatkuvasta ylläpitämisestä ja kuinka Suomi voisi edesauttaa yleistä rauhanpyrkimystä samalla vapautuen sotalaitoksen kansantaloudellemme aiheuttamasta rasituksesta. Olisi kenties liiallista pasifismia vaatia yhtäkistä ja kertakaikkista sotalaitoksen lakkauttamista ennen yleismaailmallisten rauhanpoliittisten linjojen hahmoittumista. Mutta pitäen luonnollisena näiden linjojen löytymistä ja käytännöllisen rauhanpoliittisen kehityksen alkamista lähivuosina, ei Suomelle ole millään tavoin mahdotonta ryhtyä asteettaiseen ja määrääjän sisällä tapahtuvaan sotalaitoksen poistamiseen. Tämä määrääjäksi voisi olla niin pitkä, että lakkauttamistoimenpiteet sopeutuisivat joustavasti niin kansainväliseen kehitykseen kuin omaan yhteiskuntaelämäämmekin. Näin menetellen ei liioin pääsisi syntymään sellaista väliä, jona sotalaitoksen piiristä vapau-

tuva palkattu henkilöstö joutuisi vaikeuksiin, vaan tälle tarjoutuisi tilaisuus siirtyä yhteiskuntaa paremmin hyödyttäviin tehtäviin. Tällaiseksi aseteettaiseksi siirtymäkaudeksi voitaisiin katsoa riittävän kolme vuotta, vuodet 1948—1950. Tänä aikajaksena voidaan myöskin odottaa YK:n ja Turvallisuusneuvoston saavan työnsä ratkaisevaan käyntiin.

Kysymys siitä, millä tavoin esim. maan yhteiskunnallisen järjestyksen ja maan rajojen tulli- ja valtiopoliittinen valvonta on sotalaitoksen lakkauttamisen jälkeen järjestettävä, on puhtaasti poliisi- ja rajavartiolaitosta koskeva kysymys. Laajennettu rajavartiolaitos ja riittävän suuri turvallisuuspoliisi, samalla kun niiden kansantaloudellinen merkitys on aivan toista luokkaa sotalaitoksen kustannuksiin verrattuina, voivat tyydyttää rauhallisen ja rauhaarakastavan Suomen kansan tarpeet.

Kaikkeen edelläesitettyyn viitaten allekirjoittaneet kunnioittaen ehdottavat eduskunnan hyväksyttäväksi toivomuksen,

että hallitus viipymättä valmistaisi suunnitelman sotalaitoksen asteittaiseksi lakkauttamiseksi vuosien 1948—1950 aikana.

Helsingissä helmikuun 14 päivänä 1947.

**Varma Turunen.
Martta Salmela-Järvinen.
Penna Tervo.
Juho Pyy.**

**Väinö Leskinen.
A. K. Paasivuori.
T. Bryggari.
Elli Nurminen.**

Valfrid Eskola.